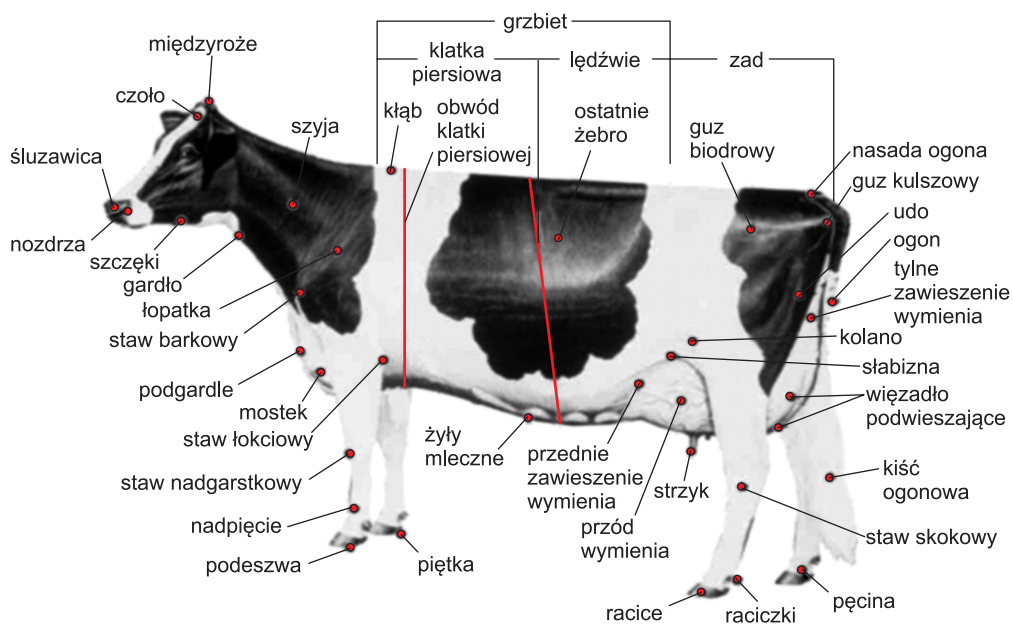

poprawności eksterieru i możliwości jego oceny znacznie większy problem sprawiają użytkowane na świecie rasy kombinowane, które łączą w sobie cechy budowy charakterystyczne dla bydła mlecznego i mięsnego.

Poglądy na znaczenie budowy bydła w pracy hodowlanej były weryfikowane na przełomie ostatnich dwóch stuleci. W okresie tym realizowano cele i założenia stawiane przez różne związki i towarzystwa hodowlane. Cele te w głównej mierze skupiały się na oczekiwanej produktywności oraz wyglądzie nowo tworzonych ras i typów produkcyjnych zwierząt. Oczekiwania te i wieloletnia praca hodowlana doprowadziły do wyodrębnienia trzech głównych typów użytkowych u bydła, znacznie różniących się między sobą pod względem cech budowy zewnętrznej. Przez pojęcie typu użytkowego należy rozumieć zespół cech anatomicznych, fizjologicznych i morfologicznych predysponujących zwierzę do określonego kierunku użytkowania. Aktualnie na świecie u bydła wyróżnia się trzy typy użytkowe: mleczne, mięsny i kombinowany.

6.2. Ocena pokroju

Na rys. 6.1 przedstawiono terminologię hodowlaną stosowaną do określania nazw poszczególnych partii ciała u bydła. Należy podkreślić, że w niektórych przypadkach różni się ona od stosowanej w anatomii; często nie uwzględnia szczegółów budowy, traktując je kompleksowo, lub też zawiera różne określenia tej samej części ciała.

Rys. 6.1. Zootechniczne nazwy części ciała bydła (fot. Lindsay i wsp. 1994, opisy własne)

6.2.1. Metody oceny pokroju

Metody oceny pokroju dzielą się w zależności od sposobu wykonania na tzw. obiektywne, przeprowadzane z wykorzystaniem przyrządów zoometrycznych, i subiektywne, oceniane wzrokowo przez porównanie do wzorca „na oko”.

- Wymiary zoometryczne zwierząt wykorzystuje się przy ocenie bezpośrednio do konstruowania indeksów (wskaźników) pokrojowych. Indeksy wyrażają stosunek liczbowy wartości otrzymanych z dwóch lub więcej pomiarów w procentach. Sposób dokonywania ważniejszych pomiarów bydła podano w podrozdziale 6.2.2, a sposób konstrukcji najczęściej wykorzystywanych wskaźników w podrozdziale 6.2.3.
- Istota metod subiektywnych polega na wzrokowej ocenie poprawności zewnętrznej budowy zwierząt, której dokonuje się poprzez porównanie z wzorcem dla danej rasy lub typu użytkowego. Ze względu na łatwość wykonywania metody te należą do najszerzej wykorzystywanych w praktycznej ocenie budowy bydła. Na przestrzeni lat następowała znaczna ewolucja w ich udoskonalaniu. Od 1996 roku w Polsce wykorzystywany jest tzw. system oceny liniowej zewnętrznej budowy zwierząt. Szczegółowe informacje na jego temat przedstawiono w podrozdziale 6.3.

Punktację jako metodę oceny pokroju zastosowano po raz pierwszy na wyspie Jersey w celu doskonalenia populacji bydła o tej nazwie, na zlecenie utworzonego w 1833 roku związku rolniczego. W Niemczech ocenę pokroju bydła wprowadzono w 1876 roku, w Holandii w 1903 roku, w Kanadzie w 1922, a w USA w 1928 roku. Konopiński (1949) podaje, że początki oceny pokroju bydła w Polsce datują się na okres międzywojenny. W tym czasie w kraju znany był tzw. wielkopolski 100-punktowy system oceny bydła nizinnego, obejmujący 12 cech, m.in. umaszczenie i pochodzenie, zdrowie i odporność, wzrost, głowę i szyję, tułów, nogi i chód, mięsność, skórę i włosy. Stosowany na Śląsku system 100-punktowy oceny buhajów nizinnych obejmował oszacowanie aż 18 szczegółowych cech budowy zewnętrznej. Od momentu rozpoczęcia oceny pokroju bydła zagadnienia dotyczące interpretacji wyników jako źródła informacji wykorzystywane w doskonaleniu bydła budziły wiele kontrowersji i sprzecznych opinii. W dyskusji nad znaczeniem wyników oceny pokroju zwracano uwagę na ważną jego rolę w doskonaleniu zwierząt, ostrzegając jednak przed formalizmem i zawężaniem metod oceny wyłącznie do cech budowy. W ostatnich dekadach XX wieku ocena pokroju i sposób jej prowadzenia osiągnęły rangę jednego z ważnych elementów określania przydatności zwierząt do hodowli.

6.2.2. Wykaz i sposób wykonywania ważniejszych pomiarów zoometrycznych bydła

Pomiary zoometryczne przeprowadza się z wykorzystaniem przyrządów, do których zalicza się: laskę, taśmę i cyrkiel. Przed wykonaniem pomiarów zoometrycznych